

Public benefits of private higher education

Dimitar K. Dimitrov

University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

Abstract

The paper examines the rapid development of private higher education in recent decades. It highlighted that the competitiveness of private universities is determined by its flexibility on meeting the changing needs of the labor market, as well as quick response to prospective students requirements and interests. Also permanent development, innovations implementation, new technologies and infrastructure are distinctive benefits of private higher schools. An analysis of higher education in Bulgaria to public interest and current issues in the field are discussed. In conclusion some solutions are proposed from the practice and rich experience of the author in the field of management of the private university.

Key words: *private education, public benefits, competitiveness, good practices.*

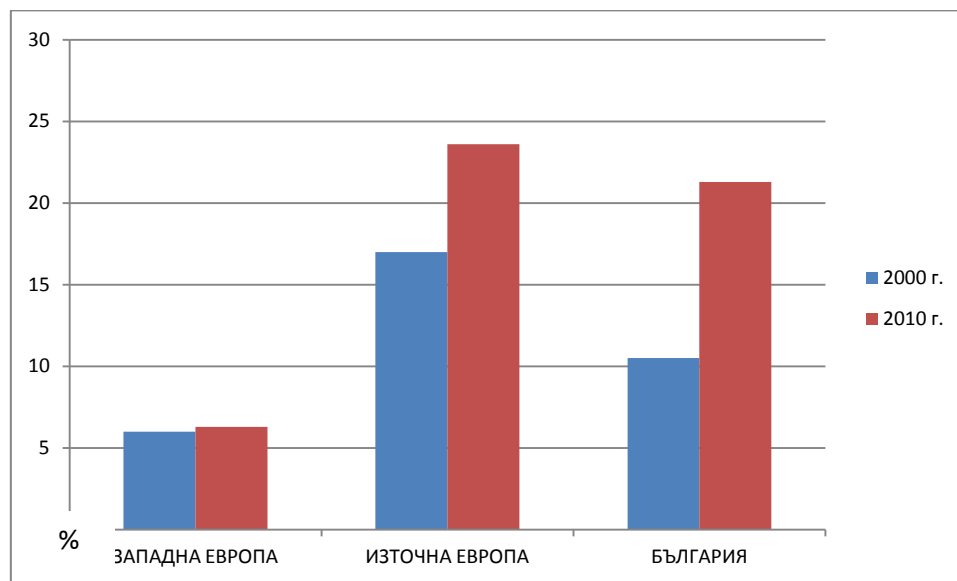
Обществената полза от частното висше образование

Димитър К. Димитров

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - България

Въведение

За първите десет години на XXI век частното висше образование в Европейския съюз нараства от 8.1% до 10.1%. В Западна Европа то нараства за същия период от 6.0 до 6.3%. В Източна Европа съответно от 17.0 до 23.6%. За България тези цифри са 10.5% през 2000 г. и след 10 г. – 21.3%.

Заслужава да се отбележат високите показатели за дела на частното висше образование в Бразилия, Япония, Република Корея, Индонезия – между 35 и 60%. Това са държави с интензивно развиващи се мощни икономики.

Посочените по-горе проценти са изчислени на база брой студенти в частните висши училища спрямо общият брой студенти.

В доклада на Световната банка от 2008 г. се подчертава, че е необходим частен сектор във висшето образование, за да се постигнат стратегическите му цели.

Конкурентоспособността на частните висши училища се обуславя от:

- Гъвкавост относно удовлетворяването на променящите се нужди на пазара на труда;
- Бърза реакция спрямо търсенията на кандидат-студентите;
- Перманентно развитие, внедряване на иновации, нови технологии, инфраструктура;

Висшето образование в България и обществените интереси

Няма съмнение, че фундаменталния интерес на обществото е да получава от институциите за висше образование конкурентноспособни специалисти, които да удовлетворяват потребностите на всички сектори и то с най-малък разход на публични финанси.

Ако има консенсус по това твърдение, може да се направи изводът, че частните висши училища са адекватни на обществените интереси. Те удовлетворяват

образователни потребности на обществото с нулев разход на публични средства.

Българското общество бързо привикна на добрите практики в частното предприемачество. Наред с частните висши училища у нас функционират частни болници, аптеки, ресторанти, хотели, магазини, транспорт и производствени фирми. Потребителите вече са напълно убедени, че предлаганите стоки и услуги от частните предприемачи са по-качествени отколкото онези, които се предлагаха от държавата преди 1990 година.

През май 2010 г. в Пловдив беше проведена конференция, в която се включиха доклади от акредитационните агенции на Албания, България, Унгария и Румъния.

Докладите имаха своя конкретен национален колорит, но един от изводите беше еднакъв за всички държави: Частните висши училища внедряваха по-бързо и гъвкаво добрите световни практики, адекватно и своевременно реагираха на обществените потребности и развиваха нов стил в отношенията между студенти и университет.

Изтъкнато беше, че процесите за управление на качеството в частните висши училища влияят положително и върху процесите в държавните.

Работодателите също се убедиха, че с частните висши училища може да се партнира по-успешно, защото те реагират по-бързо за удовлетворяване нуждите на бизнеса.

Нормативната уредба във висшето образование у нас дава големи права на държавата за намеса в конкурентната среда /ограничаване на капацитета, определяне броя на приеманите студенти и др./ Ето защо българските частни висши училища са неравнопоставени в международната конкурентна среда, спрямо тези в другите европейски страни и САЩ.

Член 36 от Закона за висше образование пък създава неравнопоставеност между частни и държавни висши училища по отношение на управлението и структурирането им. Мисля, че трябва да подкрепим държавните висши училища в желанието им да се промени тази норма в посока либерализация.

Висшето образование и науката са творчески сфери. Не е в интерес на просперитета на българското общество, ако законодателят поставя рамки, бариери, разрешителни режими.

В правилата за оценяване и акредитация има предпоставки за пораждаване на порочни практики. Ясно е, че експерти, дошли да ни акредитират от

конкурентната институция, разположена от другата страна на улицата, нямат интерес да се повишава нашето качество. Напротив, те ще се стремят да ни ликвидират като конкурент или най-малкото да отслабят нашите позиции на пазара, чрез по-ниска оценка. Другият вариант е да се договорят двете институции за реципрочна отлична оценка.

Решенията трябва да се търсят в интернационализацията на акредитацията, чрез включване на все повече чуждестранни експерти и международни агенции.

В българското общество от години се водят дебати за нова стратегия за намаляване броя на университетите, за по-добро балансиране на броя на обучаваните студенти по направления и специалности.

Планирането на броя на специалисти, които следва да се обучават във висшите училища очевидно е най-сложният проблем, защото той не намира своето решение повече от 25 години. В периода на държавна икономика този процес беше строго регламентиран. Държавата планираше необходимостта от кадри във всеки сектор, поръчваше обучението им в университетите, осигуряваше необходимия бюджет за това обучение и задължаваше завършилите да отидат на работа там, където са разпределени от държавата.

В много голяма степен инерцията за държавната поръчка, покрита с бюджет, продължава и до днес, когато доминира частното предприемачество.

Какви са вредите за обществото?!

- Харчат се необосновано много публични средства за обучение на ненужни кадри
- Стресират се структурни звена в университети, когато приемат по-малко или повече кандидат-студенти по дадена специалност поради две причини: частично отнемане на бюджет; пораждање на дисбаланс между броя на преподавателите и броя на студентите при организацията на учебния процес
- Западна Европа и САЩ изтеглят най-добре подготвените кадри /отличниците от България/. Важен елемент от тяхната мотивация е невъзможността да се реализират адекватно при български работодатели. По този начин изнемогващата българска „хазна“ подпомага с милиарди евро западните икономики, защото се касае за стотици хиляди млади висшисти напускащи страната.

Какви са решенията?

Планирането броя на необходимите кадри за отделните обществени сектори е горещият картоф, който никой не иска да поеме. Държавата счита, че водещи трябва да бъдат работодателските организации. Възможно е това да са решения, които да се вземат от Националния съвет за тристранно сътрудничество /НСТС/.

А защо не тази задача да се възложи на университетите? Безспорно те са сред най-заинтересованите, също – имат поне по една катедра учени, които познават сектора, за който преподават и могат да направят най-обективна прогноза за потребността от кадри за период от 5 до 25 години.

Но!

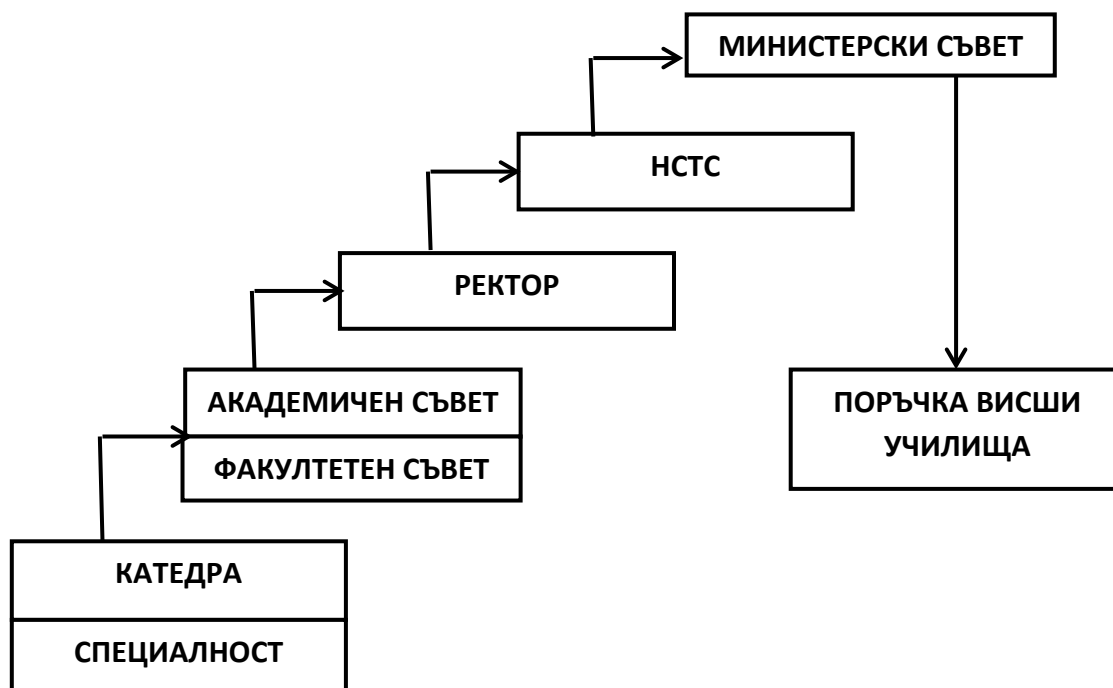
Има едно предварително условие: Трябва да се освободят в максимална степен от собствения си инстинкт за „нагрузка“, който доминира при сегашното планиране на бройките студенти за обучение.

Ще бъде полезно ако предложенията на висшите училища се обсъдят в НСТС и чак тогава да се утвърдят в Министерски съвет. Не следва да се пренебрегва ролята на Министерски съвет, защото в крайна сметка това е органът, който ще осигури субсидията за съответното висше училище.

Както във всяко планиране, във всяка прогноза има известен риск от неизпълнение, защото в практиката на някои бюрократи е включена методиката „четене по тавана“. Въпреки това е по-добре да има несвършено планиране отколкото никакво планиране.

Ето и кратко описание на схемата:

1. Проучвания, анализи и предложения от висшите училища за броя на студентите, които следва да се обучават по дадена специалност, с цел да удовлетворят обществени потребности след 5-10-25 години.
2. Обсъждане в НСТС и представяне в Министерски съвет на преработеното предложение.
3. Решение на Министерски съвет и осигуряване на субсидия за обучението на определения брой студенти.

Оптималното разпределение на ангажиментите за държавни и частни висши училища

Последните 25 години се характеризират с динамични промени в икономиката. Първата половина на периода се характеризираше с реструктуриране, главно чрез приватизация на държавните фирми.

Втората половина на периода се характеризира с перманентна динамика на икономическото пространство чрез откриване на нови фирми, обединяване и разделяне на фирми, ликвидация на фирми.

Относителна стабилност, която позволява планиране, има в секторите здравеопазване, образование и наука, съдебна система, полиция, армия, държавна и общинска администрация. Обезпечаването на кадри за тези сектори следва да се възложи на държавните висши училища. По този начин ще се получат най-малко отклонения между планираните и усвоените държавни субсидии за образование.

Останалите сектори, в които доминира частното предприемачество могат да се обезпечават с кадри, произведени от частните висши училища. Това означава, че държавата се освобождава от риска за грешки при планирането.

Частните висши училища, чрез своята гъвкавост могат да реагират бързо на измененията в търсенето на една или друга специалност. Нещо повече. При тях

няма да има бюджетни сътресения, ако завишат приема в дадена специалност и го намалят в друга, спрямо предварително планираното.

Необходимо условие, за да се реализира подобен подход е държавата да гарантира свободите на частните висши училища, относно броя на приеманите студенти по направления и форми за обучение.

В крайна сметка планирането на приема във висшите училища ще има две части: твърда и гъвкава. Твърдата ще преобладава за държавните висши училища, а гъвкавата за частните.

Очаквани резултати

- Предлаганата методика за планиране на приема във висшите училища, гарантирано ще допринесе за повишаване ефективността на публичните средства, насочени към висшето образование и науката.
- Ще се активират експертите във всеки обществен сектор, за да подпомогнат държавата при вземането на решения за определяне броя на студентите, при което ще се икономисат обществени средства, които сега се харчат произволно, определяни чрез лобиране.
- Субсидираните студенти могат да поемат определени ангажименти за реализация в страната, каквато практика има в Швеция.
- Студентите, които сами финансират образованието си пък ще имат свободата да се реализират навсякъде.

Литература

1. Димитров, Д. Възможности за усъвършенстване управлението на висшето образование, ВУАРР 2013.
2. Димитров, Д. Усъвършенстване на системата за управление на висшето образование в условията на глобализация на пазарните отношения. ВУАРР 2013.